

การจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ
ในระดับตำบลอย่างมีส่วนร่วม
Sub-District Social Welfare for the Elderly
with Community Participation

สุพจน์ บุญวิเศษ (Supot Boonwises)

รองศาสตราจารย์ ดร., คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Associate Professor Dr., Faculty political science and law, Burapha University

E-mail: Supot45@hotmail.com

Received: 10 May 2018

Revised: 21 July 2018

Accepted: 16 September 2018

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง การจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุในระดับตำบลอย่างมีส่วนร่วมมีวัตถุประสงค์
1) เพื่อศึกษาสถานภาพของผู้สูงอายุในจังหวัดชลบุรี 2) เพื่อศึกษาการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ
ในจังหวัดชลบุรี 3) เพื่อกำหนดรูปแบบการจัดการสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุในระดับตำบลอย่าง
มีส่วนร่วม ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคือ ผู้สูงอายุในจังหวัดชลบุรี รวม 1,382,847 คน ใช้การศึกษาเชิงปริมาณ
โดยมีแบบสอบถามเป็นเครื่องมือ ส่วนการศึกษาเชิงคุณภาพใช้วิธีการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม (Focus Group)
การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และ
ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis)

ผลการศึกษา พบว่า 1) เพื่อศึกษาสถานภาพของผู้สูงอายุในจังหวัดชลบุรี 2) เพื่อศึกษา
การจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุในจังหวัดชลบุรี ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย เมื่อจำแนกอายุตามช่วงชั้น
มีอายุ 60 - 69 ปี มากที่สุด สถานภาพการทำงานของผู้สูงอายุ ส่วนใหญ่ไม่ได้ทำงานแล้ว อาการเจ็บป่วยและ
โรคของผู้สูงอายุ ที่พบมากที่สุด คือ โรคความดันโลหิตสูง ความสามารถในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันของผู้สูงอายุ
ผู้สูงอายุต้องอาศัยอุปกรณ์ช่วยเหลือในการดำรงชีวิตหลากหลายประเภท ส่วนใหญ่ คือ ใช้แวนตาสุขภาพ
ทางจิต และภาวะซึมเศร้าของผู้สูงอายุในช่วง 2 สัปดาห์ ผลการศึกษามีดังนี้ ผู้สูงอายุมีอาการปกติไม่มีภาวะ
ซึมเศร้า สัมพันธภาพในครอบครัวของผู้สูงอายุ สมาชิกในครอบครัวมีความสนใจเอาใจใส่ซึ่งกัน เป็นส่วนใหญ่
สถานะทางสังคม ด้านการศึกษาการเรียนรู้ ผู้สูงอายุ จบมัธยมศึกษาปีที่ 6/ จบประกาศนียบัตร/ เทียบเท่า
มากที่สุด การดำรงชีวิตทางสังคม ในด้านการรับรู้แหล่งข้อมูล ข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ ผู้สูงอายุ ยังมีความสนใจ
รับรู้ข้อมูลข่าวสารจากโทรทัศน์ มากที่สุด การประเมินความปลอดภัยในที่พักอาศัยของผู้สูงอายุ
2. การจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุในจังหวัดชลบุรี การเข้าถึงสิทธิต่าง ๆ ของผู้สูงอายุตาม พรบ. ผู้สูงอายุ
พ.ศ. 2546 (แก้ไข พ.ศ. 2553) โดยผู้สูงอายุส่วนใหญ่ ไม่รู้สิทธิตามพระราชบัญญัตินี้ เมื่อสอบถามการเข้าถึงสิทธิ
ต่าง ๆ ของผู้สูงอายุโดยสิทธิและบริการที่ผู้สูงอายุไม่รู้มากที่สุด คือ สิทธิในการเข้าชมอุทยานต่าง ๆ ผู้สูงอายุ
มีความพึงพอใจในการบริการดี อยู่ในระดับมาก 3. ความคาดหวังต่อการจัดการสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ
ในจังหวัดชลบุรี โดยคาดหวังต่อบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอาใจ
ใส่ดูแล บริการและแนะนำด้านต่าง ๆ ให้ดูแลทั่วถึงทุกหมู่บ้าน ความคาดหวังต่อบทบาทของสมาชิกในชุมชน
ผู้สูงอายุจำนวนคาดหวังให้สมาชิกในชุมชนช่วยเหลือผู้อื่น ทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดี/ เป็นตัวอย่างที่ดีของชุมชน
และคาดหวังให้สมาชิกในชุมชนให้ข่าวสารที่ถูกต้องและให้คำแนะนำ ความคาดหวังต่อบทบาทของครอบครัว
ครอบครัว ผู้สูงอายุคาดหวังให้ครอบครัวรักและพอใจในความรักที่มีให้แก่กันและกัน ไม่ทะเลาะเบาะแว้ง
มีความอบอุ่น ห่วงใยซึ่งกันและกัน รวมทั้งคาดหวังให้ลูกหลานเอาใจใส่ดี/ ดูแลเอาใจใส่ ให้ความสำคัญกับ
ผู้สูงอายุ และคาดหวังให้คำปรึกษา แนะนำ แก่คนในครอบครัวความคาดหวังต่อบทบาทของตัวผู้สูงอายุ
โดยคาดหวังให้ตัวของผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในกิจกรรม คาดหวังให้ผู้สูงอายุเป็นแบบอย่างที่ดี เป็นหัวหน้า
ครอบครัวที่ดี/ เป็นที่เคารพของคนในหมู่บ้าน

คำสำคัญ: สวัสดิการสังคม, ผู้สูงอายุ

Abstract

Sub-district Social Welfare For The Elderly With Community Participation Province were 1) for study arrangement Sub-district Social Welfare For The Elderly With Community Participation Province 2) for studies Sub-district Social Welfare For The Elderly With Community Participation Province. 3) for sets Sub-district Social Welfare For The Elderly With Community Participation Province. Sample group in the study were Chonburi Province. The 1,382,847 old people people totals up a person , and fix the sample that use to study by using amount 400 a person , manner quantity education uses the questionnaire is a tool. The statistics used were frequency, mean, and standard deviation.

Results of the study were found old people who study the majority is are the male , when , separate age follow period , 60 - 69 old year , most , the work status of old people , the majority has no to work already , the symptoms is sick and the disease of old people , that meet most be hypertension the ability in daily routine practice of old people , old people must live the equipment helps in various kind living , be use the spectacles. happy mental condition and lifeless condition of old people during 2 week the education have as follows , old people there is usual symptoms , have no lifeless condition , the diplomatic relations in a family of old people a member in a family has the interest pays attention to which , prevent , mostly , the condition is social , education learning side , old people , end the high school education year that 6 end the certificate be equal to most the living is social in the sense of data source information acknowledgement from mass all media old people still have the interest acknowledges the news information from a television most safety assessment at stay of old education people has as follows the thing that should attend and fine the environment are born the safety to old people most are , appreciating right all of old people follows the act of legislation by old majority people unknow the right follows act of this legislation. when inquire appreciating right differs of old people by the right and serve at old people unknow most be the right in reaching sees a park differs old people has the contentment in good serve , stay in many levels , hope build a role of the organization governs local. give the organization governs local , take care , serve and advise all side , give take care throughout every a village , the expectation builds a role of a member in the community , old amount people hopes to give a member in the community helps others , be formed as good of the community , and hope give a member in the community gives

information that is correct and give an advice the expectation builds a role of a family. old people hopes to give a family loves and satisfied in the love that have to one another , hope give descedants pays. attention to good take care of give precedence with old people and hope give advices , old a person in a family.

Keywords: Effectiveness, Elderly

บทนำ

ความเป็นมา และความสำคัญของปัญหา

สถานภาพและปัญหาผู้สูงอายุในปัจจุบันจากผลการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ (2550) 3 ครั้งที่ผ่านมาพบว่า ประเทศไทยมีจำนวนสัดส่วนของผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง โดยในปี 2537 มีจำนวนผู้สูงอายุร้อยละ 6.8 ของประชากรทั้งประเทศ ปี 2545 เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 9.4 ผลการสำรวจล่าสุดปี 2550 พบข้อมูลที่น่าสนใจ ดังนี้ จำนวนประชากรผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น เป็นร้อยละ 10.7 มากกว่าครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 58.8) เป็นผู้สูงอายุวัยต้น มีผู้สูงอายุร้อยละ 68.9 เรียนจบระดับประถมศึกษา และผู้สูงอายุร้อยละ 23.9 ไม่สามารถอ่านและเขียนหนังสือได้หรืออาจกล่าวว่าเป็นผู้ที่ไม่รู้หนังสือ สำหรับอัตราส่วนเกื้อหนุนผู้สูงอายุ หมายถึง จำนวนคนในวัยแรงงาน (อายุ 15-59 ปี) เทียบกับจำนวนผู้สูงอายุ (อายุ 60 ปี ขึ้นไป) ที่มีศักยภาพที่จะดูแลเกื้อหนุนผู้สูงอายุหนึ่งคนมีแนวโน้มลดลง กล่าวคือในปี 2537 มีอัตราส่วนเกื้อหนุนผู้สูงอายุเท่ากับ 9.3 ปี 2545 ลดลงมาเป็น 7.0 และในปี 2550 ลดลงเหลือ 6.3 หมายความว่ามีความที่มีอยู่ในวัยแรงงาน 6 คน ที่จะเลี้ยงดูผู้สูงอายุ 1 คน อัตราส่วนเกื้อหนุนผู้สูงอายุที่ลดลงอย่างต่อเนื่องดังกล่าวจะส่งผลกระทบต่อ ผู้สูงอายุในอนาคตอันใกล้ อีกทั้งสถาบันครอบครัวของไทย ยังอ่อนแอลง การคาดหวังให้บุตรหรือครอบครัวเป็นสถาบันหลักที่ให้การเกื้อหนุนแก่ผู้สูงอายุอาจเป็นไปได้ยากขึ้น นอกจากนี้ การย้ายถิ่นของบุตรหรือประชากรวัย แรงงานและการสูญเสียบุตรจากการตาย ทำให้ผู้สูงอายุ บางส่วนต้องอาศัยอยู่กับหลานแต่เพียงลำพัง และยังต้องให้การดูแลเกื้อหนุนแก่หลานที่ยังเล็กที่บุตรนำมาฝากไว้ (สำนักงานส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ แผนผู้สูงอายุ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2554-2564, 2552)

แนวทางการแก้ไขปัญหาและการวางแผนของประเทศไทยในด้านผู้สูงอายุ คือ การออกกฎหมาย และนโยบายในการสร้างและส่งเสริมการจัดบริการสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุให้ชัดเจนและมีคุณภาพมากขึ้น โดยมีกฎหมายที่สำคัญ ได้แก่ รัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2550 หมวด 5 แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ ส่วนที่ 4 แนวนโยบายด้านศาสนา สังคม การสาธารณสุข การศึกษาและวัฒนธรรม มาตรา 80 รัฐต้องดำเนินการตาม แนวนโยบายด้านสังคม การสาธารณสุขการศึกษา และวัฒนธรรม ข้อ (1) สงเคราะห์และจัดสวัสดิการ ให้แก่ผู้สูงอายุ ผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ และผู้อยู่ในสภาวะยากลำบาก ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และพึ่งพาตนเอง

ดังนั้น ในการขับเคลื่อนมาตรการ กลไก และยุทธศาสตร์เพื่อให้ผู้สูงอายุได้รับการบริการ จัดสวัสดิการสังคมอย่างมีส่วนร่วมจากการพึ่งพิงสถาบัน มาสู่การพึ่งพาตนเองอย่างมีส่วนร่วมต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วม 5 ขั้นตอน ได้แก่ การมีส่วนร่วมในขั้น การริเริ่ม การพัฒนา การมีส่วนร่วมในขั้นการวางแผนในการพัฒนา การมีส่วนร่วมในขั้น ตอนการดำเนินการพัฒนา การมีส่วนร่วมในขั้นตอนรับผลประโยชน์จากการพัฒนา และการมีส่วนร่วมในขั้นประเมินผลการพัฒนา ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทเป็นหน่วยงานในระดับพื้นที่ที่มีการกระจายอำนาจ ได้มีการกำหนด บทบาทหน้าที่ในการสังคมสงเคราะห์และการพัฒนาสังคมและคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ โดยเฉพาะการจัดบริการ สวัสดิการสังคมแก่ผู้สูงอายุให้ครอบคลุมในทุกด้าน ทั้งด้านการสร้างหลักประกันทางด้านการเงิน การบริการสังคม การช่วยเหลือสาธารณะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเป็นศูนย์กลางในการจัดบริการสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุอันได้แก่ การรับและกำหนดนโยบายสู่การขับเคลื่อนในพื้นที่ งบประมาณ สถานที่ และบุคลากร ที่รับผิดชอบ เป็นต้น ผู้วิจัยจึงต้องศึกษาวิจัยการจัดบริการสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุในระดับตำบลอย่างมีส่วนร่วมเพื่อขับเคลื่อนสวัสดิการสังคมอย่างมีส่วนร่วมต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสถานภาพผู้สูงอายุในจังหวัดชลบุรี
2. เพื่อศึกษาการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุจังหวัดชลบุรี
3. เพื่อศึกษาความคาดหวังในการจัดการสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุในจังหวัดชลบุรี

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตพื้นที่ ผู้วิจัยจะทำการศึกษาในเขตพื้นที่ จังหวัดชลบุรี ทั้ง 11 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอพนัสนิคม อำเภอพานทอง อำเภอบ้านบึง อำเภอศรีราชา อำเภอเกาะจันทร์ อำเภอบ่อทอง อำเภอหนองใหญ่ อำเภอบางละมุง อำเภอสัตหีบ อำเภอเกาะสีชัง

ขอบเขตเนื้อหา เนื้อหาในการศึกษาจะครอบคลุมในเรื่องสถานภาพผู้สูงอายุในจังหวัดชลบุรี การจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุจังหวัดชลบุรี ความคาดหวังในการจัดการสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุในจังหวัดชลบุรี

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับภาวะสูงอายุ

จากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับภาวะสูงอายุ พบว่า มีนักวิชาการได้มองภาวะสูงอายุแตกต่างกันโดย ซึ่งในส่วนของเอเบอร์โซล และเฮส (Ebersole and Hess, 1985, pp. 23-32 อ้างถึงใน ศิริบุญ จงวุฒิเวศย์, 2553, หน้า 9-11) ได้สรุปแนวคิดและทฤษฎีการสูงอายุ ได้แก่

ทฤษฎีทางชีววิทยา (Biological Theory) ทฤษฎีนี้ อธิบายว่ามนุษย์ประกอบด้วยองค์ประกอบใหญ่ ๆ 3 อย่าง คือ เซลล์ที่สามารถเพิ่มตัวเองตลอดชีวิต เซลล์ที่ไม่สามารถแบ่งตัวเอง และองค์ประกอบอื่น ๆ ที่ไม่ใช่เซลล์

ทฤษฎีด้านพันธุกรรม (Genetic Theory) ประกอบด้วย ทฤษฎีวิวัฒนาการ (Evolution theory) หรือทฤษฎีเซลล์ (Cell Theory) ร่วมกันอธิบายว่าสิ่งมีชีวิตต่างก็มีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการตลอดเวลา ทฤษฎีนาฬิกาชีวิต (Biological clock) หรือทฤษฎีการถูกกำหนด (Programming Aging Theory) อธิบายว่าอายุขัยของคนถูกกำหนดไว้แล้วโดยรหัสทางพันธุกรรม (Gene) ถ้าบรรพบุรุษมีอายุยืน ลูกหลานก็มีอายุยืนยาวตามไปด้วย

ทฤษฎีอวัยวะ (Organ Theory) อธิบายกระบวนการแก่ว่า เมื่ออวัยวะมีการใช้งานย่อมจะมีความเสื่อมเกิดขึ้น

ทฤษฎีภูมิคุ้มกัน (Immunological Theory) เชื่อว่าเมื่ออายุมากขึ้น การสร้างสารภูมิคุ้มกันตามปกติจะลดลง เพราะอวัยวะที่มีส่วนช่วยสร้างภูมิคุ้มกันต่าง ๆ เช่น ในกระดุก ต่อมไทมัส ระบบน้ำเหลืองตับ และม้ามเสื่อมสภาพ และจะสร้างภูมิคุ้มกันชนิดทำลายตนเอง (Autoimmune) มากขึ้นทำให้ร่างกายอ่อนแอ เจ็บป่วย

ทฤษฎีสรีรวิทยา (Physiological Theory) อธิบายกระบวนการแก่ในลักษณะการทำงานของอวัยวะต่าง ๆ ของร่างกายประกอบด้วยทฤษฎีต่าง ๆ ดังนี้ ทฤษฎีความเครียดและการปรับตัว (Stress Adaptation Theory) เชื่อว่าความเครียดที่เกิดขึ้น ในชีวิตประจำวัน มีผลทำให้ Cell ตาย บุคคลเมื่อเผชิญกับความเครียดบ่อย ๆ จะทำให้เข้าสู่วัยชราได้เร็วขึ้น เมื่อคนอยู่ในภาวะเครียดร่างกายจะตอบสนอง โดยไฮโปทาลามัส และพิทูอิทารี ถูกกระตุ้นให้หลั่ง Adreno corticotropic Hormone ไปกระตุ้น Adrenal Cortex และ Adrenal Medulla ให้หลั่งสาร Cortisol Aldosterone และ Epinephine ซึ่งจะทำให้ระดับน้ำตาลในเลือดสูงขึ้น ช่วยให้ร่างกายดำรงชีวิตอยู่ในภาวะเครียดได้ แต่ถ้าร่างกายต้องเผชิญกับภาวะนี้มาก ๆ อาจเสื่อมและทำงานผิดปกติได้

ทฤษฎีทางจิตวิทยา (Psychological Theory) เป็นทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับกลไกการเจริญทางด้านจิตวิทยา ได้มีผู้ศึกษาเกี่ยวกับการมีอายุในจิตวิทยาในเรื่องเขาวนปัญญา พบว่า ไม่อาจสรุปได้ว่าเขาวนปัญญาจะเสื่อมลงตามวัย

ทฤษฎีของอีริกสัน (Erikson's Epigenetic Theory) หรือทฤษฎี Psychosocial Developmental Stage ของอีริกสัน อธิบายถึงการพัฒนาของคนซึ่งแบ่งได้เป็น 8 ระยะ ตั้งแต่แรกเกิดจนถึงวัยสูงอายุ พัฒนาการในระยะที่ 7 เป็นช่วงของวัยกลางคน และระยะที่ 8 เป็นช่วงของวัยสูงอายุ ซึ่งระยะที่ 7 แบ่งที่ช่วงอายุระหว่าง 40 - 59 ปี เป็นช่วงวัยที่มีความทะเยอทะยานมีความคิดสร้างสรรค์ต่าง ๆ ต้องการสร้างความสำเร็จในชีวิต ถ้าประสบความสำเร็จดี จะรู้สึกพอใจใน ความมั่นคงภาคภูมิใจและสืบทอดไปยังรุ่นลูกหลาน แต่ถ้าไม่ประสบความสำเร็จในชีวิต ช่วงนี้ก็จะกลายเป็นคนที่มีชีวิตเหงเหงอ เบื่อ ขาดความกระตือรือร้น และขั้น ที่ 8 เป็นช่วงอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป

แนวคิด นโยบาย และกฎหมายที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุ

1. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้มีบทบัญญัติที่บรรจุหลักการให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุไว้ดังนี้ (สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ, 2554)

หมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย

หมวด 5 แนวนโยบายพื้นฐานแห่ง

2. นโยบายรัฐบาลด้านผู้สูงอายุ

นโยบายการบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาลด้านผู้สูงอายุในปี พ.ศ. 2554 มีดังต่อไปนี้ (สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ, 2554)

นโยบายเร่งด่วนที่จะเริ่มดำเนินการในปีแรก ยกกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยเพิ่มกำลังซื้อภายในประเทศ สร้างสมดุลและความเข้มแข็งอย่างมีคุณภาพให้แก่ระบบเศรษฐกิจมหภาค

จัดให้มีเบี้ยยังชีพรายเดือนแบบขั้นบันไดสำหรับผู้สูงอายุ โดยผู้ที่มีอายุ 60 - 69 ปี จะได้รับ 600 บาท อายุ 70-79 ปี จะได้รับ 700 บาท อายุ 80 - 89 ปี จะได้รับ 800 บาท และอายุ 90 ปีขึ้นไป จะได้รับ 1,000 บาท

3. พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546

จากทั้งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 54 บัญญัติว่า บุคคลซึ่งมีอายุเกินหกสิบปีบริบูรณ์และไม่มีรายได้เพียงพอและการยังชีพ มีสิทธิได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ และมาตรา 80 วรรคสอง บัญญัติว่า รัฐต้องสงเคราะห์คนชราและด้อยโอกาส ผู้พิการหรือทุพพลภาพ และผู้ด้อยโอกาสให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและพึ่งตนเองได้ และหลักองค์การสหประชาชาติว่าด้วยเรื่องผู้สูงอายุ ปฏิญญาผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2542 แนวนโยบายผู้สูงอายุของประเทศไทย ที่ให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุข้างต้น ส่งผลให้เกิดการผลักดันพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ซึ่งพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวกำหนดแนวทางการดำเนินการเกี่ยวกับการคุ้มครอง การส่งเสริมและการสนับสนุนที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุเป็นสำคัญ โดยการกำหนดให้มีการสร้างระบบการดูแลผู้สูงอายุในชุมชน การส่งเสริมกองทุนผู้สูงอายุเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการดำเนินกิจกรรมของผู้สูงอายุในชุมชนมากขึ้น ซึ่งพระราชบัญญัตินี้เป็นกฎหมายที่เอื้อให้เกิดโครงสร้างองค์กรและระบบบริหารจัดการที่ดีที่จะรองรับการดำเนินการงานที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุของประเทศ เพื่อรองรับสิทธิสำหรับผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้น โดยมีสาระสำคัญที่เกี่ยวข้อง ในมาตรา 11 โดยสิทธิผู้สูงอายุตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ได้เพิ่มเติมสิทธิได้รับการคุ้มครองการส่งเสริมและการสนับสนุนในด้านต่าง ๆ

สถานการณ์ผู้สูงอายุของประเทศไทย

จากสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2553 มีการสำรวจโครงสร้างประชากร ที่มีจำนวนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว เป็นตัวสะท้อนให้เห็นความสำคัญและจำเป็นต่อการพัฒนาการจัดบริการในด้านต่าง ๆ ที่เอื้อให้ผู้สูงอายุมีศักยภาพสามารถดูแลตนเองให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีได้ยืนยาว และเมื่อผู้สูงอายุช่วยเหลือตนเองได้

ลำบากขึ้นหรือช่วยเหลือตนเองไม่ได้ย่อมต้องมีบริการดูแลทางด้านสุขภาพและด้านสังคมรองรับ โดยควรมีการจัดสวัสดิการดังนี้

1. การจัดบริการทางสุขภาพที่ครอบคลุมการดูแลผู้สูงอายุที่ช่วยเหลือตนเองไม่ได้ ทั้งกลุ่มผู้ป่วยด้วยโรค และกลุ่มชราภาพ หรือมีความเสื่อมสภาพด้านร่างกาย ตลอดจนผู้สูงอายุที่มีความเปราะบางทั้งด้านร่างกาย และด้านจิตใจ จึงจำเป็นต้องมีการดำเนินการในระดับนโยบายใน 3 ประเด็นเพื่อปรับปรุงระบบบริการสุขภาพให้มีลักษณะเชิงรุกและเชื่อมโยงโดยมีประชาชนเป็นศูนย์กลางรวมทั้ง สามารถควบคุมค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม

2. การพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุไทย ด้วยการส่งเสริมการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต

การจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ

แนวคิดในการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ

1. แนวคิดรัฐสวัสดิการ (Welfare State) เป็นแนวคิดที่สังคมไทยลอกเลียนแบบมาใช้ในการจัดสวัสดิการให้กับกลุ่มผู้ด้อยโอกาสทางสังคม รวมทั้งผู้สูงอายุ โดยนำแนวคิดมาจากประเทศอังกฤษและประเทศสหรัฐอเมริกา ภายใต้ความเชื่อของรัฐบาลไทยที่ว่า สังคมไทยเป็นสังคมระบอบเสรีนิยมประชาธิปไตยเช่นเดียวกับประเทศมหาอำนาจ

2. แนวคิดการลดการพึ่งพาบริการของรัฐ (Deinstitution Approaches)

3. แนวคิดครอบครัวและชุมชนเป็นฐาน (Family and Community - Based) ถือเป็นส่วนหนึ่งของแนวคิดการลดการพึ่งพาบริการจากรัฐ (Deinstitutional Approaches) ที่น่าสนใจ ได้แก่ การจัดตั้งศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน

4. แนวคิดการจัดสวัสดิการแบบรวมในชุมชน (Collective Welfare) (ศิริบุญ จงวุฒิเวศย์, 2553) เกิดขึ้น จากความต้องการความสนใจ และการสร้างความมั่นคงในชีวิตของผู้สูงอายุเอง

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการแบบมีส่วนร่วม

ความหมายของการมีส่วนร่วม

โกวิท พวงงาม (2541) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการของกลุ่มองค์กรชุมชน มีการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมลงมือปฏิบัติ โดยมีความเข้าใจปัญหาของตนและตระหนักถึงสิทธิของตนที่มีต่อสิ่งนั้น ซึ่งความรู้สึกเหล่านี้จะเกิดขึ้น ได้ด้วยการที่บุคคล ได้รับข้อมูลใหม่ที่ช่วยเพิ่มอำนาจ ความคิด และโอกาสได้ร่วมวิเคราะห์ และตัดสินใจกำหนดเป้าหมายในกิจกรรมเหล่านั้น

ยุพาพร รุปร่าง (2545) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม (participation) คือ เป็นผลมาจากการเห็นพ้องกันในเรื่องของความต้องการและทิศทางของการเปลี่ยนแปลงและความเห็นพ้องต้องกัน จะต้องมีการเกิดความคิดริเริ่มโครงการเพื่อการปฏิบัติ เหตุผลเบื้องต้นของการที่มีคนมารวมกันได้ ควรจะต้องมีการตระหนักว่า ปฏิบัติการทั้ง หมดยหรือการกระทำทั้งหมด ที่ทำโดยส่วนร่วมอย่างผิวดินแต่เข้าร่วมด้วยอย่างแท้จริงยิ่งขึ้น และการเข้าร่วมนั้นต้องเริ่มตั้งแต่ขั้นแรกจนถึงขั้นสุดท้ายของโครงการ

จากความหมายทั้งหมดพอสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชน มีประสิทธิภาพและได้พัฒนาศักยภาพ ความสามารถ ตลอดจนการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในการพัฒนา หรือ ดำเนินการเรื่องต่าง ๆ อันจะมีผลกระทบต่อตนเอง ชุมชน และสังคม โดยมีส่วนร่วมตั้ง แต่การศึกษาเรียนรู้ ปัญหา การคิดหาวิธีการแก้ปัญหา การตัดสินใจและวางแผน เข้าร่วมปฏิบัติในกิจกรรมและโครงการต่าง ๆ การติดตามและประเมินผล รวมทั้งการร่วมรับผิดชอบงานทั้งระบบอย่างครบวงจร

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ชั้นที่ 1 การคำนวณสัดส่วนของผู้สูงอายุต่อประชากรทั้งหมดในตำบล ฐานข้อมูลในปี พ.ศ. 2558 ของกรมการปกครองกระทรวงมหาดไทย โดยการใช้ตารางสำเร็จรูปของ Taro Yamane (1967) สำหรับการประมาณสัดส่วนที่ระดับความเชื่อมั่น 95% และความคลาดเคลื่อนไม่เกิน $\pm 5\%$ จำนวน 396 คน เพื่อความสะดวกจึงเก็บจำนวน 400 คน

ประชากรในการศึกษาเชิงคุณภาพ

การคัดเลือกผู้สัมภาษณ์ โดยเลือกผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดสวัสดิการในพื้นที่ ประกอบด้วย การสุ่มตัวอย่าง

ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ โดยกำหนดสัดส่วนจำนวนผู้สูงอายุของแต่ละตำบล ในพื้นที่รับผิดชอบของ อำเภอในจังหวัดชลบุรี

อำเภอ	จำนวนประชากร	%	n
เมืองชลบุรี	304,506	22	88
พนัสนิคม	129,661	9	36
พานทอง	53,253	4	16
บ้านบึง	97,945	7	28
ศรีราชา	254,903	18	72
เกาะจันทร์	36,679	8	12
บ่อทอง	57,650	4	16
หนองใหญ่	22,689	2	8
บางละมุง	274,552	20	80
สัตหีบ	151,009	10	40
เกาะสีชัง	5,012	1	4
รวม	1,382,847	100	400

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูลกับผู้สูงอายุโดยการติดต่อประสานงานในพื้นที่ที่รู้จักและมีความเข้าใจ รายละเอียดของโครงการวิจัยและมีส่วนร่วมในการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ให้แจกแบบสอบถามร่วมกับนักวิจัยชุมชนตามบ้านต่าง ๆ ที่สุ่มตัวอย่างได้โดยส่งกลับคืนที่นักวิจัย

2. ใช้แบบคำถามในการสัมภาษณ์ แบบกึ่งมีโครงสร้าง ซึ่งคำถามต่าง ๆ ได้กำหนดขึ้นเป็นแบบสัมภาษณ์ไว้ล่วงหน้า เป็นการสัมภาษณ์ที่มีคำถามและข้อกำหนดที่แน่นอนตายตัว จะสัมภาษณ์ผู้ใดก็ใช้คำถามแบบเดียวกันทั้งหมดและมีการลำดับขั้นตอนเรียงคำถามเหมือนกัน ไม่มีการข้ามข้อคำถามหรือไม่ถามคำถามแก่ผู้ใดเป็นพิเศษ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย/ การตรวจสอบข้อมูล

เครื่องมือในการวิจัย ใช้แบบสอบถามและแบบคำถามในการสัมภาษณ์ แบบกึ่งมีโครงสร้างเป็นคำถามปลายเปิด มีการกำหนดแนวทางสัมภาษณ์ที่มีลักษณะคล้ายกับการใช้แบบสอบถาม ซึ่งคำถามต่าง ๆ ได้กำหนดขึ้นเป็นแบบสัมภาษณ์ไว้ล่วงหน้า เป็นการสัมภาษณ์ที่มีคำถามและข้อกำหนดที่แน่นอนตายตัว จะสัมภาษณ์ผู้ใดก็ใช้คำถามแบบเดียวกันทั้งหมดและมีการลำดับขั้นตอนเรียงคำถามเหมือนกัน ไม่มีการข้ามข้อคำถามหรือไม่ถามคำถามแก่ผู้ใดเป็นพิเศษ การตรวจสอบข้อมูล ความตรง (Validity) ผู้วิจัยนำแบบคำถามในการสัมภาษณ์ที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมให้ผู้เชี่ยวชาญ พิจารณาและตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) ด้วยวิธีการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) และความเหมาะสมของภาษาที่ใช้ (wording) เพื่อนำไปใช้ปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปสอบถามในการเก็บข้อมูลจริง (Rovinell and Hambleton, 1976)

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลสำหรับการวิจัยครั้งนี้ และแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 2 ตอน คือ

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ แบบสอบถามโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา
2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพของ Colaizzi (1978) ดังนี้ นำข้อมูลกลับมาอ่านพิจารณาอีกครั้งโดยละเอียด แล้วจึงตีความพร้อมทำการตั้งข้อความหรือประโยคที่สำคัญที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เกิดความเข้าใจในภาพรวมของข้อมูลที่ได้และพิจารณาประเด็นสำคัญเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาสถานภาพของผู้สูงอายุในจังหวัดชลบุรี

ผู้สูงอายุที่ศึกษาส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 54.75 มากกว่า เพศหญิงที่มีร้อยละ 45.25 เมื่อจำแนกอายุตามช่วงชั้น มีอายุ 60 - 69 ปี ร้อยละ 61.75 มากที่สุด อายุ 70-79 ปี ร้อยละ 32.50 และอายุ 80-89 ปี ร้อยละ 5.75 ตามลำดับ

สถานภาพการทำงานของผู้สูงอายุ ร้อยละ 30.00 ผู้สูงอายุไม่ได้ทำงานแล้ว ร้อยละ 42.90 ยังคงทำงานเชิงเศรษฐกิจ โดยร้อยละ 68.00 เป็นเกี่ยวกับราชการ (ราชการบำนาญ) ร้อยละ 33.25 เกษตรกร

ร้อยละ 26.00 รับจ้างทั่วไป ร้อยละ 6.75 และธุรกิจส่วนตัว ร้อยละ 2.00 พร้อมนี้ยังทำงานด้านสังคม ควบคู่ไปด้วย ซึ่งจะจำแนกเป็นทั้ง ที่ได้รับค่าตอบแทนและไม่ได้รับค่าตอบแทน ร้อยละ 91.25 จะได้รับค่าตอบแทน ร้อยละ 11.25 ไม่ได้รับค่าตอบแทน ซึ่งผู้สูงอายุจะทำหน้าที่เป็นอาสาสมัครต่าง ๆ เช่น อสม. กรรมการเลือกตั้ง อปพร. และกรรมการหมู่บ้าน เป็นต้น ส่วนการทำงานบ้านนั้น ร้อยละ 11.25 ทำงานบ้านไม่ได้รับค่าตอบแทน

ด้านสุขภาพของผู้สูงอายุ ประกอบด้วย อาการเจ็บป่วยและโรคของผู้สูงอายุ และลักษณะอาการ/โรคที่เป็นของผู้สูงอายุที่เป็นอยู่ปัจจุบันมีหลายกลุ่มอาการ โดยอาการที่ผู้สูงอายุเป็นอยู่ในช่วงจัดเก็บข้อมูลมากที่สุด ร้อยละ 96.00 เป็นอาการโรคความดันโลหิตสูง เป็นโรคอัมพาต/ อัมพฤกษ์ ความสามารถในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันของผู้สูงอายุ โดยการใช้อุปกรณ์ช่วยเหลือของผู้สูงอายุใช้มากที่สุด ร้อยละ 89.25 คือ ใช้แว่นตา สุขภาพทางจิต และภาวะซึมเศร้าของผู้สูงอายุในช่วง 2 สัปดาห์ ผลการศึกษามีดังนี้ ผู้สูงอายุ ร้อยละ 50.00 มีอาการปกติ ไม่มีภาวะซึมเศร้า สัมพันธภาพในครอบครัวของผู้สูงอายุ พิจารณาจากพฤติกรรมของสมาชิกในครอบครัวปฏิบัติต่อกัน ร้อยละ 83.00 สภาวะทางสังคม ด้านการศึกษาการเรียนรู้ ผู้สูงอายุพบว่า ผู้สูงอายุ จบมัธยมศึกษาปีที่ 6 จบประกาศนียบัตร/ เทียบเท่า ร้อยละ 34.50 การดำรงชีวิตทางสังคม ในด้านการรับรู้แหล่งข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ ผู้สูงอายุร้อยละ 48.00

ในด้านความปลอดภัยในที่พักอาศัย การประเมินความปลอดภัยในที่พักอาศัยของผู้สูงอายุ โดยพิจารณาจากสิ่งอำนวยความสะดวกที่สมาชิกในครอบครัวจัดให้สำหรับผู้สูงอายุภายในบ้านนั้น ผลการศึกษาพบว่า สิ่งที่ควรใส่ใจและปรับสภาพแวดล้อมให้เกิดความปลอดภัยแก่ผู้สูงอายุมากที่สุดคือ ร้อยละ 88.2 ในด้านการเข้าถึงสิทธิต่าง ๆ ของผู้สูงอายุตาม พรบ. ผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 (แก้ไข พ.ศ. 2553) การเข้าถึงสิทธิและบริการของผู้สูงอายุ การสอบถามถึงการรับรู้เกี่ยวกับสิทธิตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 (แก้ไข พ.ศ. 2553) ผู้สูงอายุกว่าร้อยละ 64.00 ไม่รู้สิทธิตามพระราชบัญญัตินี้ มีเพียงร้อยละ 36 รู้สิทธิเกี่ยวกับพระราชบัญญัตินี้ ความพึงพอใจและไม่พึงพอใจต่อระบบบริการที่มีอยู่ในปัจจุบัน การสอบถามความพึงพอใจต่อระบบบริการที่มีอยู่ในปัจจุบัน ผู้สูงอายุพึงพอใจในการบริการดี มากที่สุด ร้อยละ 79.00 และผู้สูงอายุเห็นว่า ไม่พึงพอใจต่อการบริการ ร้อยละ 21.00

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุในจังหวัดชลบุรี

รัฐบาลได้มีการจัดบริการสวัสดิการผู้สูงอายุทั้งในรูปแบบของศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ ศูนย์บริการทางสังคมผู้สูงอายุ เงินสงเคราะห์จัดทำศพตามประเพณี การสงเคราะห์เครื่องอุปโภค บริโภค เครื่องช่วยความพิการ ตลอดจนการจัดอบรมผู้ดูแลผู้สูงอายุ ซึ่งการจัดบริการสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุดังกล่าวมีความสอดคล้องกับแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2552 ในยุทธศาสตร์ที่ 3 ยุทธศาสตร์ด้านระบบคุ้มครองทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ ทั้งมาตรการคุ้มครองด้านรายได้ มาตรการหลักประกันสุขภาพ มาตรการด้านครอบครัว รวมทั้ง มาตรการระบบบริการและเครือข่ายการเกื้อหนุน ภายใต้นโยบายการสร้างชาติของรัฐ บริการที่รัฐจัดให้จึงเป็นแบบประชาสงเคราะห์ โดยใช้แนวคิดการจัดบริการสังคมลักษณะสถาบันของรัฐ โดยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จัดบริการสวัสดิการสงเคราะห์ผู้สูงอายุ บริการที่สะท้อนแนวคิดที่ชัดเจน เช่น บริการสังคมในชุมชน สถานสงเคราะห์เบี้ยยังชีพ

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อกำหนดรูปแบบการจัดการสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุในระดับตำบลอย่างมีส่วนร่วม

จากปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุ ปัญหาที่เกิดจากการเข้าใช้บริการ สำหรับปัญหาในการเข้าใช้บริการต่าง ๆ สำหรับผู้สูงอายุ มีความพึงพอใจ จากการบริการ ดังนี้ 1. ได้รับบริการดี 2. ได้รับเงินเบี้ยยังชีพ 3. เจ้าหน้าที่ยิ้ม แยมแจ่มใส พุดจาติ บรรยาภาศดี ให้ความรู้ คำแนะนำที่ดี 4. มีทำงานเป็นระบบ เป็นขั้นตอน มีบริหารจัดการดี ไม่ยุ่งยาก ผู้สูงอายุ มีความไม่พึงพอใจจากการบริการ ดังนี้ 1. เจ้าหน้าที่ทำงานช้า ใช้ระยะเวลาานาน ไม่กระตือรือร้นให้บริการ 2. อยากได้เบี้ยยังชีพเพิ่มมากขึ้นกว่าเดิม 3. เจ้าหน้าที่บางครั้งไม่สนใจให้รอนาน การสื่อสารไม่ค่อยเข้าใจกัน 4. ไม่มีเจ้าหน้าที่ให้คำแนะนำ บริการไม่ครอบคลุม บางบริการตั้งไว้ก็ไม่บริการ

ผู้สูงอายุจึงมีความคาดหวังของผู้สูงอายุต่อบทบาทของภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการเข้าถึงบริการ ดังนี้ 1. คาดหวังต่อบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอาใจใส่ดูแลบริการและแนะนำด้านต่าง ๆ ให้ดูแลทั่วถึงทุกหมู่บ้าน 2. ความคาดหวังต่อบทบาทของสมาชิกในชุมชน ผู้สูงอายุจำนวนคาดหวังให้สมาชิกในชุมชนช่วยเหลือผู้อื่น ทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดี/ เป็นตัวอย่างที่ดีของชุมชน และคาดหวังให้สมาชิกในชุมชนให้ข่าวสารที่ถูกต้องและให้คำแนะนำ 3. ความคาดหวังต่อบทบาทของครอบครัว ครอบครัว ผู้สูงอายุคาดหวังให้ครอบครัวรักและพอใจในความรักที่มีให้แก่กันและกัน ไม่ทะเลาะเบาะแว้ง มีความอบอุ่น ห่วงใยซึ่งกันและกัน รวมทั้ง คาดหวังให้ลูกหลานเอาใจใส่ดี/ ดูแลเอาใจใส่ให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุ และคาดหวังให้คำปรึกษา แนะนำ แก่คนในครอบครัวความคาดหวังต่อบทบาทของตัวผู้สูงอายุ ตัวผู้สูงอายุ โดยคาดหวังให้ตัวของผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในกิจกรรม คาดหวังให้ผู้สูงอายุเป็นแบบอย่างที่ดี เป็นหัวหน้าครอบครัวที่ดี/ เป็นที่เคารพของคนในหมู่บ้าน

สรุปและอภิปรายผล

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาสถานภาพของผู้สูงอายุในจังหวัดชลบุรี

จากผลการศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุที่ศึกษาส่วนใหญ่เป็นเพศชายร้อยละ 54.75 เมื่อจำแนกอายุตามช่วงชั้นมีอายุ 60-69 ปีร้อยละ 61.75 มากที่สุด สถานภาพการทำงานของผู้สูงอายुर้อยละ 30.00 ผู้สูงอายุไม่ได้ทำงานแล้วร้อยละ 42.90 ยังคงทำงานเชิงเศรษฐกิจ เป็นเกี่ยวกับราชการ (ราชการบ้านญาติ) ร้อยละ 33.25 ซึ่งจะจำแนกเป็นทั้งที่รับค่าตอบแทนและไม่ได้รับค่าตอบแทนร้อยละ 91.25 จะได้รับค่าตอบแทนซึ่งมีความสอดคล้องกับรายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2552 ของมูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (พ.ศ. 2552) ที่พบว่า การศึกษาของผู้สูงอายุอยู่ในระดับต่ำกว่าประชากรในกลุ่มอายุอื่นอย่างชัดเจน ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่ได้ทำงานมีรายได้ต่ำมีทรัพย์สินหรือเงินที่ออมไม่มากและไม่มีหลักประกันรายได้ยามชราภาพทำให้ผู้สูงอายุไทยตกอยู่ในภาวะเศรษฐกิจที่ไม่ดีหรือยากจน จากการที่ในปัจจุบันผู้สูงอายุส่วนใหญ่อยู่ในวัยต้นซึ่งจะกลายเป็นผู้สูงอายุวัยกลางและวัยปลายต่อไปในอนาคต และไม่สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Knodel,

John and Napaporn Chayovan (2008) ที่พบว่าสัดส่วนประชากรผู้สูงอายุเพศหญิงจะเพิ่มสูงขึ้นโดยเฉพาะ กลุ่มวัยผู้สูงอายุวัยปลาย (อายุ 80 ปีขึ้นไป)

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุในจังหวัดชลบุรี

รัฐบาลได้มีการจัดบริการสวัสดิการผู้สูงอายุทั้งในรูปแบบของศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ ศูนย์บริการทางสังคมผู้สูงอายุ เงินสงเคราะห์จัดทำศพตามประเพณี การสงเคราะห์เครื่องอุปโภคบริโภค เครื่องช่วยความพิการ ตลอดจนการจัดอบรมผู้ดูแลผู้สูงอายุ ซึ่งการจัดบริการสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุ ดังกล่าวมีความสอดคล้องกับแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2552 ในยุทธศาสตร์ที่ 3 ยุทธศาสตร์ด้านระบบคุ้มครองทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ ทั้งมาตรการคุ้มครองด้านรายได้มาตรการหลักประกันสุขภาพ มาตรการด้านครอบครัวรวมทั้งมาตรการระบบบริการและเครือข่ายการเกื้อหนุนภายใต้นโยบายการสร้างชาติของรัฐบาล ที่รัฐจัดให้จึงเป็นแบบประชาสงเคราะห์ โดยใช้แนวคิดการจัดสวัสดิการสังคมลักษณะสถาบันของรัฐโดยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดบริการสวัสดิการสงเคราะห์ผู้สูงอายุบริการที่สะท้อนแนวคิดที่ชัดเจน เช่น บริการสังคมในชุมชน สถานสงเคราะห์เปี้ยยังชีพ สอดคล้องกับผลการศึกษาระบบการดูแลระยะยาว เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงเพื่อวัยสูงอายุของ วรเวศม์ สุวรรณระดา และคณะ (2553) ที่พบปัญหาของผู้ให้บริการดูแลระยะยาวแก่ผู้สูงอายุคือ ไม่มีหน่วยงานของรัฐเข้ามาดูแลหรือจัดระบบการให้บริการอย่างเป็นมาตรฐานความสอดคล้องของการจัดบริการและความต้องการบริการดูแลระยะยาว ทางออกเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุ

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อกำหนดรูปแบบการจัดการสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุในระดับตำบลอย่างมีส่วนร่วม

จากปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุ ปัญหาที่เกิดจากการเข้าใช้บริการสำหรับปัญหาในการเข้าใช้บริการต่าง ๆ สำหรับผู้สูงอายุ มีความพึงพอใจจากการบริการ ดังนี้ ได้รับบริการดี ได้รับเงินเบี้ยยังชีพเจ้าหน้าที่ยิ้มแย้มแจ่มใส พุดจาตี บรรยากาศดี ให้ความรู้คำแนะนำที่ดีมีการทำงานเป็นระบบเป็นขั้นตอน มีบริหารจัดการดี ไม่ยุ่งยาก ผู้สูงอายุมีความไม่พึงพอใจ จากการบริการดังนี้ เจ้าหน้าที่ทำงานซ้ำใช้เวลานาน ไม่กระตือรือร้น ให้บริการช้า อยากได้เบี้ยยังชีพเพิ่มมากขึ้นกว่าเดิม นอกจากนี้ความคาดหวังของผู้สูงอายุต่อบทบาทของภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการเข้าถึงบริการผู้สูงอายุคาดหวังดังต่อไปนี้คาดหวังต่อบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเอาใจใส่ดูแลบริการและแนะนำด้านต่าง ๆ ให้ดูแลทั่วถึงทุกหมู่บ้าน จากข้อมูลดังกล่าวทำให้การจัดบริการ สวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุ ทั้งของภาครัฐเอกชนและภาคประชาชนทั้งในมิติของหลักประกันรายได้ การช่วยเหลือสาธารณะ การบริการสังคมที่มีอยู่ในระดับตำบลประกอบกับแนวโน้มที่ผู้สูงอายุที่มีอายุยาวนานจะเพิ่มขึ้น ทำให้บริการที่มีอยู่ในระดับตำบลโดยเฉพาะด้านสุขภาพอนามัย ซึ่งดำเนินการโดยโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเป็นหลักอาจจะไม่เพียงพอต่อจำนวนผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้น ดังนั้นจะต้องมีการสร้างการทำงานเป็นกลุ่มเป็นทีม ได้รับการมีส่วนร่วมจากหลายภาคส่วนที่เกี่ยวข้องทั้งในบริการตรวจรักษา เยี่ยมบ้านดูแลทางสังคม รวมทั้งควร

มีบริการสำหรับผู้ดูแลผู้สูงอายุในด้าน การให้ความรู้และทักษะที่จำเป็นต่อการดูแลผู้สูงอายุ ศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในปัจจุบันนี้คิดว่าไม่สามารถรองรับปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุที่ต้องการให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเอาใจใส่ดูแลบริการและแนะนำต่าง ๆ ให้ทั่วถึงสม่ำเสมอและดูแลทั่วถึงทุกหมู่บ้าน ผู้สูงอายุจำนวนไม่มากนักคาดหวังให้สมาชิกในชุมชนช่วยเหลือผู้อื่นเป็นตัวอย่างที่ดีของชุมชน

จากข้อมูลพื้นฐานของผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุวัยต้นที่มีระดับการศึกษาค่อนข้างน้อยเมื่อพิจารณาในด้านการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมในชุมชนมาประกอบจะพบว่า ผู้สูงอายุเป็นส่วนน้อยที่เข้าร่วมกิจกรรม ทั้งนี้ มีความสอดคล้องกับข้อมูลในด้านการเห็นคุณค่าในตนเองในระดับที่ควรปรับปรุง โดยเป็นทัศนคติต่อตนเองเมื่อเปรียบเทียบกับคนในชุมชนซึ่งถือว่าเป็นกลุ่มเสี่ยงต่อการเกิดปัญหาทางสุขภาพทางจิตวิญญาณ โดยอาจเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ผู้สูงอายุไม่เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมดังกล่าว ดังนั้นในการจัดบริการสวัสดิการด้านการสังคมสำหรับผู้สูงอายุในกลุ่มนี้ จึงควรเป็นลักษณะเพื่อเพิ่มศักยภาพที่มีความครอบคลุมทั้งด้านสุขภาพกายจิตสังคมและจิตวิญญาณให้กับผู้สูงอายุ ซึ่งอาจจะอยู่ในรูปแบบของศูนย์รวมกิจกรรมที่หลากหลาย สอดคล้องกับแนวคิดการจัดตั้งศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุของ ศศিপัทน์ ยอดเพชร (2553) ที่กล่าวว่าเป็นองค์กรที่ช่วยในการอำนวยความสะดวกในชุมชนเป็นองค์กรที่มีการจัดให้บริการที่ครอบคลุมทั้งด้านสุขภาพร่างกาย จิตและสังคมรวมถึงด้านโภชนาการและการศึกษา ซึ่งเป็นส่วนที่ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดกิจกรรมนันทนาการต่าง ๆ สำหรับผู้สูงอายุในชุมชน ซึ่งการจัดให้มีศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้สูงอายุหลายประการ ได้แก่ ผู้สูงอายุได้เข้าร่วมพบปะบุคคลอื่นในศูนย์อเนกประสงค์จะทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์ทางสังคม สร้างสรรค์ความใฝ่รู้และทำให้เกิดการแสวงหาความรู้ต่าง ๆ อยู่เสมอ เป็นการสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นแหล่งที่ผู้สูงอายุสามารถแสวงหาความสนใจส่วนบุคคลสามารถทำกิจกรรมใฝ่หาความรู้สนทนา ปราศรัยกับผู้อื่นได้อย่างอิสระตามที่ตนต้องการ รวมทั้งการดำเนินงานภายใต้ความร่วมมือระหว่างองค์กรและกลุ่มวัยต่าง ๆ ก่อให้เกิดประสบการณ์และความรู้ใหม่ ดังนั้น รูปแบบการจัดบริการสวัสดิการสังคม ผู้สูงอายุในระดับตำบลอย่างมีส่วนร่วมควรจะเป็นรูปแบบการดูแลของชุมชนและครอบครัวเป็นฐาน โดยจัดบริการโดยลักษณะของศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุและบริการในลักษณะบริการตรง ซึ่งมีความจำเป็นและสำคัญในการบริการสวัสดิการระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุในอนาคต ยังต้องเป็นหน้าที่หลักของครอบครัวโดยเฉพาะการดูแลส่วนบุคคลภายใต้การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในชุมชน ซึ่งรวมถึงตัวผู้สูงอายุเองด้วยอันจะทำให้บริการสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุมีความสอดคล้องกับความต้องการของผู้สูงอายุส่งผลให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

1. การให้ความรู้กับประชาชนเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานที่จะสามารถให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุที่ถูกต้องและชัดเจน
2. ควรมีการพิจารณาเพิ่มการสนับสนุนทางวิชาการด้านการจัดบริการทางตรงสำหรับผู้สูงอายุแก่ท้องถิ่น

3. ควรส่งเสริมให้มีการจัดบริการสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุในกลุ่มวัยต้น คือ ช่วงอายุ 60 - 69 ปี เพื่อเป็นการขยายโครงการเตรียมความพร้อมก่อนเข้าสู่ผู้สูงอายุเตรียมพร้อมในการเป็นผู้สูงอายุในช่วงต่อไป

4. ควรส่งเสริมกิจกรรมสร้างคุณค่าในตนเองให้กับผู้สูงอายุ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและกลุ่มชมรมต่างในพื้นที่ ส่งเสริมกิจกรรมสร้างคุณค่าในตนเองให้กับผู้สูงอายุ โดยการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีกิจกรรมที่เกิดประโยชน์ทั้งด้านรายได้และสังคมเพื่อสร้างความรู้สึภาคภูมิใจในตนเอง

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. เนื่องจากผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงเพิ่มมากขึ้น ทำให้มีความต้องการการดูแลระยะยาวเพิ่มมากขึ้น ดังนั้น รัฐควรส่งเสริมให้มีการจึงควรมีการอบรมเพิ่มพูนความรู้ด้านการดูแลระยะยาวให้แก่กลุ่มอาสาสมัครดังกล่าว เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับความต้องการของผู้สูงอายุ

2. รัฐควรส่งเสริมให้มีการขยายจำนวนอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุ จะเข้าสู่ภาวะพึ่งพิงเพิ่มมากขึ้น ดังนั้น ความต้องการผู้ดูแลจะเพิ่มขึ้นหลายเท่าตัว รัฐควรส่งเสริมให้ควรมีการขยายจำนวนอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุให้เพิ่มขึ้น เป็นสัดส่วนตามจำนวนผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้น

3. รัฐควรเพิ่มบุคลากรในสาขาวิชาชีพสังคมสงเคราะห์ เพื่อทำงานในระดับพื้นที่เกี่ยวกับการให้บริการทางตรงแก่ผู้สูงอายุ และการจัดสวัสดิการแก่ผู้สูงอายุในชุมชน

ข้อเสนอแนะเชิงการปฏิบัติ

1. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การจัดให้มีศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุในชุมชน เพื่อให้สอดคล้องกับผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรจัดให้มีศูนย์ชุมชนในลักษณะศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุเพื่อพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุต่อไป

2. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ร่วมกับหน่วยงานอื่น ควรมีการดำเนินการจัดบริการสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุด้านที่อยู่อาศัยให้มีความครอบคลุมเพิ่มมากขึ้น

3. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรให้ความรู้เกี่ยวกับอาชีพ มีการจัดบริการสวัสดิการด้านการมีรายได้สำหรับผู้สูงอายุ อาจจะเป็นในรูปแบบของการสร้างอาชีพ หรือค่าตอบแทนในการเป็นอาสาสมัครต่าง ๆ ในชุมชนเพื่อเป็นการเพิ่มการสร้างรายได้สำหรับผู้สูงอายุ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยการจัดบริการสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุเฉพาะกลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้สูงอายุตอนต้น กลุ่มติดเตียง โดยเฉพาะเป็นประเด็นเชิงลึกในทั้งส่วนของสภาพปัญหาและความต้องการบริการสวัสดิการ

2. ควรมีการศึกษาวิจัยเพื่อค้นหาและนำภูมิปัญญาทุกกลุ่ม ทุกระดับมาใช้ประโยชน์ ซึ่งจะช่วยให้ผู้สูงอายุมีรายได้เพิ่มขึ้น

รายการอ้างอิง

- โกวิท พวงงาม (2541). *การปกครองท้องถิ่นไทย: หลักการและมติใหม่ในอนาคต*.
กรุงเทพฯ: มูลนิธิส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น.
- ศิริบุญ จงวุฒิเวศย์, (2553). *รูปแบบและวิธีการที่เหมาะสมในการจัดสวัสดิการสังคม
โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสำหรับผู้สูงอายุ*. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร
วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์.
- พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546. (2546, 22 ธันวาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 120 ตอนที่ 130ก.
หน้า 1.
- ยุพาพร รูปงาม (2545). *การมีส่วนร่วมของข้าราชการสำนักงานประมาณในการปฏิรูประบบราชการ*.
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการบริหารการพัฒนาสังคม,
คณะพัฒนาสังคม, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- วรเวศม์ สุวรรณระดา และคณะ. (2553). *ระบบการดูแลระยะยาวเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงเพื่อวัย
สูงอายุ*. กรุงเทพฯ: บริษัท ศักดิ์โสภากการพิมพ์ จำกัด.
- ศศิพัฒน์ ยอดเพชร. (2553). *การขับเคลื่อนระบบบริการอย่างบูรณาการเพื่อสิทธิและสุขภาวะของ
ผู้สูงอายุในระดับชุมชน*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สำนักงานส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ. (2546). *ผู้สูงอายุในประเทศไทย (ประมวลประเด็นการวิจัย
ที่สอดคล้องกับแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2545 – 2564)*. กรุงเทพฯ: บริษัท
ปิยะทิพย์พรินติ้ง จำกัด.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2550). *รายงานการสำรวจประชากรผู้สูงอายุในประเทศไทย ปี 2550*.
กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ. (2554). *การขับเคลื่อนมาตรฐานการส่งเสริมสวัสดิการและ
ผู้คุ้มครองพิทักษ์สิทธิผู้สูงอายุไปปฏิบัติ (2551-2554)*. กรุงเทพฯ: เทพเพ็ญวานิชย์.
- Colaizzi, P. F. (1978). Psychological research as the phenomenologist views it. In R. Valle &
M.King (Eds.). *Existential-Phenomenological Alternatives for Psychology* (pp. 48-71).
New York: Oxford University Press.
- Knodel, J., & Chayovan, N. (2008). *Population Aging and the well-being of order
Persons in Thailand: Past trends, current situation and future challenges*. Papers in
Population Aging No.5 UNFPS Thailand. Bangkok.
- Rovinell, R. J., & Hambleton, R. K. (1976). *On the use of content specialists in the assesment of
criterion-referenced test item validity*. Paper presented at the Annual Meeting of the
American Educational Research Association (60th, San Francisco, California, April,
pp. 19-23).
- Yamane, T. (1987). *Statistics, An Introductory Analysis, 2*. New Yok: Harper and Row.